

Список використаних джерел:

1. Кугай Н. В. Функції задач на доведення у шкільному курсі математики / Н. В. Кугай // Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжнародний збірник наукових робіт. – Вип. 34. – Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2010. – С. 77 – 81.
2. Матяш О. І. До питання вивчення елементів логіки в шкільному курсі математики / О. І. Матяш, Л. Ф. Михайленко // Сучасний стан і перспективи шкільних курсів математики та інформатики у зв'язку з реформуванням у галузі освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 14-16 листопада 2000 р. –Дрогобич, 2000. – С. 34–36.
3. Матяш О. І. Система задач на урок як засіб підвищення ефективності навчання геометрії в школі / О. І. Матяш // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 36. наук. праць. – Вип. 26. – Київ-Вінниця, 2010. – С. 39–44.
4. Матяш О. І. Система задач на урок як засіб формування знань та умінь учнів з геометрії / О. І. Матяш, Т. П. Березюк. – Вінниця: ВДПУ, 2006. – 28 с.
5. Матяш О. І. Конструювання систем задач у навчанні учнів геометрії в старшій школі / О. І. Матяш // Особистісно орієнтоване навчання математики: сьогодні і перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (29–31 жовтня 2013 р.) – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2013. – С. 7–9.
6. Раков С. А. Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ : [монографія] / С. А. Раков. – Х. : Факт, 2005. – 360 с.
7. Слєпкань З. І. Методика навчання математики : підручник / З. І. Слєпкань. – 2-е вид., доп. і перероб. – Київ : Вища школа, 2006. – 582 с.

УДК 373.3.091.39:003-028.31

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-51-33-37

Н.В.Білоусова, Т.В.Гордієнко, І.В.Насилівська, Ніжин, Україна
N.Bilousova, T.Hordienko, I.Naselivska, Nizhin, Ukraine
e-mail:kposv1@gmail.com

МЕТОДИКА ШВИДКОЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті висвітлено проблему формування навичок швидкочитання у молодших школярів. Вказано на те, що не всі учні можуть читати швидко. Є безліч підстав, чому так виходить: молодшим школярам важко запам'ятовувати матеріал, вони не вміють концентрувати увагу. Розкрито структуру сформованої навички читання, яка включає два компоненти: техніку читання (швидке сприйняття й кількість прочитаних слів, наприклад, за хвилину); розуміння тексту (розуміння змісту). Розкрито значення швидкості читання як однієї з його якостей, яка дає змогу читачеві усвідомити прочитане. Наголошено, що методика швидкочитання дає змогу дитині більше встигати й швидше розвиватися, прискорювати процес засвоєння будь-якої інформації, читати більше літератури – від художньої до спеціалізованої. Зазначено, що без усвідомленого та стрімкого читання неможливе ефективне навчання учнів з будь-якого іншого предмета.

Визначено, що існують різні методики, які містять в собі ряд вправ і порад для прискорення темпів читання й розвитку мовного апарату. Однією з них є методика швидкого читання. Наведено та охарактеризовано вправи, які допомагають дітям освоїти техніку швидкого читання.

Зазначено, що для досягнення позитивного результату потрібно від 3 до 7 тижнів з систематичними заняттями тривалістю 10-30 хвилин вдень.

Доведено важливість формування навички швидкого читання з дитячого віку та її вплив на успішність дитини в майбутньому шляхом вправ, цікавих лабіринтів, кросвордів, головоломок в створеному позитивному дружньому комфортному середовищі, яке сприяє розвитку перцептивних і розумових здібностей дитини. Вказано й на те, що вправи будуть корисними й для учнів, які читають добре, бо систематичне їх виконання дозволить їм навчитися читати ще швидше та осмисленіше.

Ключові слова: молодші школярі, розвиток, читання, швидкість читання, методика швидкого читання.

METHOD OF RADIATION IN THE INITIAL SCHOOL

Annotation. The article deals with the problem of formation of the skills of fast reading in junior pupils. It is pointed out that not all students can read quickly. There are plenty of reasons why this happens: younger students find it difficult to memorize the material, they are not able to concentrate their attention. The structure of the developed reading skills, which includes two components: the technique of reading (quick perception and the number of words

read, for example, per minute), is revealed. understanding of the text (understanding of the content). The value of read speed as one of its qualities is revealed, which allows the reader to understand the read. It is stressed that the technique of fast reading allows the child to be more time to develop and develop faster, to accelerate the process of assimilating any information, to read more literature - from artistic to specialized. It is noted that without an informed and swift reading it is impossible to effectively train students from any other subject.

It is determined that there are different methods, which include a number of exercises and tips for accelerating the pace of reading and development of the speech apparatus. One of them is a quick reading technique. The exercises that help children learn quick reading techniques are described and described. It is noted that in order to achieve a positive result, it takes 3 to 7 weeks with systematic classes lasting 10-30 minutes a day.

The importance of developing fast reading skills from childhood and its influence on the child's future success through exercises, interesting labyrinths, crosswords, puzzles in a positive, friendly, comfortable environment that promotes the development of perceptual and mental abilities of the child is proved. It is indicated also that the exercises will be useful for pupils who read well, because systematic implementation of them will allow them to learn to read even faster and meaningful.

Keywords: junior schoolchildren, development, reading, reading speed, fast reading technique.

Постановка проблеми. Постійне збільшення обсягів інформації, яку повинні опрацювати сучасні школярі вимагає оволодіння ними навичками швидкого читання, які тісно пов'язані із процесом розвитку пам'яті. Учні, які добре читають, краще запам'ятовують і аналізують прочитане, у них покращується успішність в школі.

Читання – неодмінний компонент процесу навчання в школі. Одночасно, це найскладніший процес, який освоюють учні, адже необхідно залучити зір, пам'ять, уяву та слух. Взагалі людина має читати з такою швидкістю, з якою говорить. Та не всі учні можуть читати швидко. Є безліч підстав, чому так виходить. Одні діти не можуть запам'ятовувати матеріал, а інші концентрувати увагу. Прочитавши текст, вони не завжди можуть сказати, з чого розпочались події. У таких випадках тренування пам'яті та техніки читання просто необхідні, більш того, вони повинні бути систематичними.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема вироблення навичок читання не нова. Над нею працювало багато науковців, методистів, вчителів-практиків, зокрема: І.Т.Федоренко, І.Г.Пальченко, В.Н.Зайцев, Л.А.Свінкова та Г.Я.Бабенко, Т.І.Гудзик, В.Б.Едігей, Н.П.Трофимович, Г.Л.Сорку, В.О.Науменко, Л.Л.Тимофієва, А.М.Кушнір, О.В.Джежелей, А.А.Ємець, О.М.Коваленко тощо.

Більшість сучасних методик починаються з досліджень, проведених у лабораторії експериментальної дидактики Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Савича Сковороди доктором педагогічних наук, професором, заслуженим учителем школи України Іваном Тимофійовичем Федоренком.

Мета статті – виділити шляхи вдосконалення читацьких умінь в початковій школі, розглянути особливості методики формування у молодших школярів навичок швидкого читання, визначити найрезультативніші вправи досліджуваного процесу.

Виклад основного матеріалу. Формування навичок читати швидко та запам'ятовувати прочитане найважливіше завдання, яке стоїть перед вчителями початкової школи. Структурно сформована навичка читання включає два компоненти:

- а) *техніку читання* (швидке сприйняття й кількість прочитаних слів, наприклад, за хвилину);
- б) *розуміння тексту* (розуміння змісту).

Ці складові тісно пов'язані між собою та підсилюють одна одну: удосконалення навички читання дає змогу краще розуміти зміст, а легкий для розуміння текст краще засвоюється. Спочатку під час формування умінь читати, важливу роль надають техніці читання, на потім – розумінню тексту.

Програмою початкової школи передбачено поступове вдосконалення навички швидкого читання. Сформованість навички оцінюється за такими показниками, як: обсяг прочитаного, швидкість читання, безпомилковість, розуміння. Але в класі все одно буде кілька учнів, техніка читання яких не відповідатиме передбаченим нормативам. Вони будуть читати в повільному темпі, з численними помилками й часто без розуміння поданого тексту. Постійні тренування з читання та регулярні допоміжні заняття, які проводять із ними рідні, педагоги або репетитори, не діють ефективно. А постійне нагадування про невдачі сприяє формуванню негативного ставлення як до процесу читання, так і до навчання в цілому.

Тому в даній ситуації молодшому школяру необхідна допомога для зняття почуття неспішності, викликаного невдачами в читанні, а також для формування навички швидкого читання. Це необхідно здійснювати таким шляхом, аби дитина отримувала насолоду, а не формувалися різноманітні бар'єри. В таких випадках ефективно допоможе техніка швидкочитання.

Існують спеціально розроблені методики, що містять в собі ряд вправ і порад для прискорення темпів читання і розвитку мовного апарату.

Однією з таких методик є техніка швидкочитання, яка ґрунтується на декількох етапах. Щоб навчання було ефективним, необхідно правильно налаштувати дитину на роботу, дати зрозуміти для чого їй це потрібно.

Швидкість читання середньостатистичної людини складає близько 120-180 слів на хвилину. Оволодівши певними методиками швидкого читання, ця швидкість зростає в 3-4 рази, і становитиме приблизно 600 слів. Звісно, швидкість читання можна збільшити до 1 000 слів у хвилину, але таким чином знижується розуміння прочитаного матеріалу. Можна говорити, скоріше, про його перегляд, а не про читання. Причому неважливо, яка з методик швидкочитання при цьому буде використовуватися.

Взагалі процес читання охоплює рух очей, мовно-звуко-рухові процеси, думки, відчуття, переживання, викликані змістом прочитаного. У процесі ознайомлення читача з текстом розрізняють: сприйняття друкованого чи писаного тексту, відтворення звукової оболонки слова, мовних рухів, відтворення змісту.

Під час навчання грамоти вчитель повинен уважно ставитись до формування складових читання в учнів початкової школи до того моменту, поки всі учні навчаться читати не по складах, підвищиться темп читання та розуміння прочитаного тексту.

Швидкість є однією з якостей читання, яка дає змогу читачеві усвідомити прочитане. Прочитавши текст занадто швидко або дуже повільно, ми не зможемо повністю зрозуміти прочитане. Адже при швидкому читанні наш мозок не може усвідомити прочитане. А при повільному читанні мозок забуває попередню інформацію. Таким чином ми не зможемо усвідомити цілісну картину прочитаного.

Довжина слова, зміст, шрифт, розмір букв – все це впливає на швидкість читання. Адже один учень, читає тексти, залежно від матеріалу, з різною швидкістю. Коли багато знаків або слів, то автоматично цей текст стає не цікавим і його важко читати. Зацікавленість завжди сприяє техніці читання в загальному та деяких окремих випадках.

Звісно швидкість читання значно впливає на те, наскільки запам'ятався прочитаний матеріал : відповідно увага школяра спрямована не на процес, а на сприйняття й усвідомлення прочитаного. Враження від окремих слів інтегруються, тому легше сприймаються логічні, смислові зв'язки між ними. При повільному читанні діти просто гублять початок фрази, ще не дочитавши її до кінця. Наприклад, приблизно обсяг домашніх завдань у 9 класі становить 6500 слів. Якщо поррахувати, що учень, який читає в темпі 80 слів за хвилину, витратить (якщо читати без зупину) 1 годину 20 хвилин на те, і це лише один раз прочитати матеріал. Звісно, що така швидкість є низькою аби сприйняти прочитане, то школяр має прочитати повторно, можливо, і втретє. Тому, діти, які опановують до 90 слів за хвилину, вчать домашнє завдання дуже довго, а ті учні, які читають ще повільніше, фактично не в змозі готувати домашнє завдання, адже це понад їхніх сил [1, с.15].

Тож необхідно розуміти, що швидкочитання – це й уміння швидко й усвідомлено виконувати завдання та фізичні вправи різного виду та складності. Відповідно, це й високий рівень інтелекту дитини.

Методика швидкочитання дає змогу більше встигати й швидше розвиватися. Ми зможемо в рази пришвидшити процес засвоювання будь-якої інформації, читати більше літератури – від художньої до спеціалізованої.

За допомогою техніки швидкочитання, читати улюблену літературу можна в 2-3 рази швидше, при цьому розуміючи прочитане. Навчившись швидко читати, можна хутко справлятися з домашніми завданнями. До того ж, це відмінна розминка для мозку. Цією технікою може оволодіти кожен, а в школі діти мають ознайомлюватися з доволі великими текстами, то чому не можна впровадити ці вправи в школі аби полегшити дітям читання текстів ?

Завдання за методикою швидкого читання не складні. Ними можуть оволодіти й проводити як вчителі так і батьки. Тяжкість матеріалу залежить від того аби дитина, з одного боку, змогла успішно з ним упоратися й порадіти результатів та, з іншого боку, докладала зусиль. Взагалі термін тривалості занять, що забезпечує позитивний результат, коливається від 3 до 7 тижнів. Заняття може тривати 10-30 хвилин і це має відбуватись систематично.

Науковці дотримуються думки, що оволодіти навичкою швидкого читання можна, починаючи з 12-річного віку, а до цього потрібно проводити підготовчу роботу, використовуючи різноманітні артикуляційні вправи, які сприяють розвитку гнучкості і швидкості читання; вправи для подолання бар'єру промовляння; вправи для розвитку пам'яті, що сприяють швидкості читання; вправи, які сприяють розвитку уваги учнів; вправи для активізації мислення; вправи на вдосконалення техніки читання; вправи на уникнення регресії та ін. [8].

Наведемо деякі вправи, які допомагають дітям освоїти техніку швидкого читання. Наприклад:

1. *Вправа «Буксир»*. Учні читають текст півголоса за вчителем, намагаючись не відставати від нього.

2. *Вправа «Оченята»*. Учні всім класом читають текст вголос. Після команди: «Оченята!», школярі закривають очі, намагаються розслабитися. Після команди: «Блискавка!», діти відкривають очі й починають швидко читати далі (не стежачи пальчиком).

3. *Повторне читання*. Два – три абзаци тексту читаються в звичайному темпі. Діти сліdkують. Після команди: «Повторити!», учні швидко читають цей самий текст хором.

4. *Вправа «Хвиля» («Злива – дощ»)*. Текст читається в різному темпі.

5. *Вправа «Кидок – засічка»*. «Кидок» – учні читають текст у швидкому темпі. «Засічка» – школярі піднімають голівки й проговорюють останнє слово, яке побачили (не стежачи пальчиком).

6. *Читання розрізаних текстів*. Такі вправи запроваджуються вже з першого класу та можуть використовуватися не лише на уроках читання.

7. *Різноманітні кросворди, лабіринти* [6].

8. *Слова-половинки*. Перед дитиною ставиться завдання – за певним елементом слова здогадатися, якою буде друга частина. Необхідно написати великими літерами декілька слів на аркушах паперу або на картонних картках. Потім потрібно розрізати навпіл ці аркуші зі словами у будь-якому порядку. Після цього перемішати частинки слів та дати ці елементи слова дитині аби вона склала їх.

9. *Читання тексту навпаки*. Необхідно кожне написане слово прочитувати справа наліво, і озвучувати ці літери з протилежного боку. Дана вправа допомагає розвинути вміння покрокового аналізу слова (при цьому вгадування не здійснюється), це створює щось незвичне, адже таке своєрідне сполучення звуків і гальмує довільність регуляції рухів очей, а також створює передумови для усунення поширених помилок «дзеркального читання» (коли, будь-яке слово «сонце» читається як «ецнос» і дитина не помічає помилки), а завдяки цій вправі дитина усвідомлює різницю між словами й потім осмислено читає текст.

10. *Читання тільки другої частини слів*. Суть даної вправи полягає в тому, аби дитина під час читання пропускала першу частину слова та озвучувала лише другу частину; загалом слово приблизно ділять навпіл, якийсь конкретний поділ не є обов'язковим. Ця вправа звертає увагу дитини на те, що кінець слова є важливою частиною та потребує такої самої уваги, як і початок, та утворює уміння покрокового аналізу слова. Ця вправа розвиває уважність дитини, адже учень намагається не впізнати слово, а осмислено та правильно його прочитати, без додумувань та перекручувань.

11. *Читання «частково невидимих» слів*. Спочатку дитина отримує аркуші зі словами. Читання цих слів ускладнені різноманітними лініями, які перетинають це слово, також малюнками, фігурами, штрихами. Міра ускладнення для кожної дитини індивідуальна, враховуються всі особливості дитини. Загалом можна вигадати казкову історію, що ніби якийсь лихий чарівник навмисно замалював слова, але дитина, незважаючи на перешкоди, має прочитати ці слова, аби позбавити злого чарівника сили. Дана вправа сприяє закріпленню цілісних образів літер та словосполучень, спонукає до активності ліву півкулю мозку дитини.

12. *Читання слів із прикритою верхньою половиною*. Дана вправа виконується так, на верхню частину слова накладається чистий аркуш паперу так, аби нижня частина була видимою. Читати ці слова необхідно читати лише за нижньою частиною слова. Потім, прочитавши перший рядок тексту, чистий аркуш зсувають донизу аби прикрити верхню частину тексту.

Це вправа – із секретом! Справа в тому, що кмітливий учень помітить, що поки читається верхній рядок, то наступний відкритий і його можна швидко прочитати, а коли його закриють, то без проблем можна його прочитати. Звісно, якщо учень не встигне прочитати ці слова, то йому доведеться самостійно читати ці слова. Дана вправа є ефективною, тому їй надають перевагу та приділяють значну частину часу [3].

Кожна із перерахованих вправ формує неймовірно велику ігрову мотивацію, що потребує швидкого читання, швидкого осмислення й розуміння прочитаних слів (встигнути прочитати видимий текст), а в момент провалу задає зовнішню підтримку (видимі нижні частини літер), за якими можна з'ясувати відносно побачене або скоригувати хибно прочитане слово. Кожна вправа також дуже вагома для формування словесно-логічної пам'яті, її змісту та обсягу, адже потрібно утримати спершу декілька слів, тому що ці слова потрібно зберігати кілька секунд, і її стійкості до інтерференції – утримування необхідно об'єднувати з читанням наступного рядка. Якщо дорослий відзначає, що дитина намагається робити так, то потрібно непомітно посприяти цьому: дещо зволікати, пересуваючи чистий аркуш донизу.

Звісно, що це не весь перелік вправ, які використовують при освоєнні даною методикою.

Отже, навичка читання – є найвирішальнішою серед інших, якими повинні опанувати діти молодших класів. Без усвідомленого та стрімкого читання неможливе ефективне навчання учнів з будь-якого іншого предмета. За даними приблизно 53 % учнів, що швидко читають, навчаються добре та відмінно, а серед тих, хто читає нижче норми, успіхи в навчанні лише 4%. На неуспішність у навчанні впливає велика факторів, їх понад 1000. Серед найвирішальніших першу сходинку посідає швидкість читання [7, с.183].

Дитина, яка не може швидко читати, зазнає значних невдач, як наслідок відбувається перевантаження можливостей дитини під час виконання домашніх завдань. Як наслідок, читання книг при низькій швидкості не

задовольняє потреб дитини. Ця праця виснажує дитину, а потім вона не відвідує бібліотеку, не читає газет та книжок.

Обов'язково заняття з молодшими школярами проводяться в ігровій формі. Якщо дитина схибила, то її не дорікають та не наголошують на невдачах, а навпаки стимулюють до активної співпраці, допомагають їй. Також сукупність вправ будуть корисними й для учнів, що читають добре. Систематичне виконання таких вправ дозволить учням навчитися читати ще швидше та осмисленіше.

Навичка читати швидко формується шляхом веселих вправ, цікавих лабіринтів, кросвордів, головоломок в створеному позитивному дружньому комфортному середовищі, яке сприяє розвиткові перцептивних і розумових здібностей дитини.

Висновки. За допомогою техніки швидкочитання, читати улюблену літературу можна в 2-3 рази швидше, при цьому розуміючи прочитане. Навчившись швидко читати, можна хутко справлятися з домашніми завданнями. До того ж, це відмінна розминка для мозку. Цією технікою може оволодіти кожен, а в школі діти мають ознайомлюватися з доволі великими текстами, то чому не можна впровадити ці вправи в школі аби полегшити дітям читання великих за обсягом текстів в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Антошук Є. Швидка педагогічна допомога. Чи варто швидко читати у початкових класах, або секрети швидкого читання // Є.Антошук // Початкова освіта. – 2006. – № 11. – С. 14-17.
2. Аркадьєва О. Проблема опанування навичок читання молодшими школярами із дитячим церебральним паралічем (ДЦП) у світлі сучасних досліджень / О. Аркадьєва // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2015. – № 2. – С. 67-71.
3. Вправи для формування навичок читання в молодших школярів [Електронний ресурс] Режим доступу: http://myclass89.blogspot.com/p/blog-page_85.html. – Назва з екрану.
4. Гапоненко Л.М. Як удосконалити навички читання // Л.М. Гапоненко // Розкажіть онуку. – 2004. – № 7-8. – С. – 79-80.
5. Формування техніки читання - основа успішного навчання [Текст] / О. Любченко // Початкова школа : Науково-методичний журнал. – 2014. – № 7. – С. 12-14.
6. Швидкочитання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>. – Назва з екрану.
7. Шастова І.В. Експериментальна перевірка ефективності методики навчання молодших школярів техніки читання у школах з поглибленим вивченням англійської мови / І.В.Шастова // Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія. – Випуск 22. – 2013. – С. 181-190.
8. Формування навичок читання молодших школярів шляхом впровадження методики І.Т. Федоренка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://radchenkov.wordpress.com>. – Назва з екрану.

УДК 911.2

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-51-37-43

Г.І. Денисик, Вінниця, Україна / G.I. Denysyk, Ukraine
Т. С. Коптева, Кривий Ріг, Україна / T.S.Koptieva, Krivoy Rog, Ukraine
koptevatania36@gmail.com

**«ПОНЯТТЯ «ЛАНДШАФТНЕ РІЗНОМАНІТТЯ» І СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЙОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У
ГІРНИЧОПРОМИСЛОВИХ ЛАНДШАФТІВ КРИВОРІЗЖА ТА У ПРОЦЕСІ
ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ В ШКОЛІ»**

Анотація: У представленій статті стисло окреслено зміст поняття «ландшафтне різноманіття» та ініціальних щодо нього термінів. Процес формування загальних теоретичних засад концепції ландшафтного різноманіття триває в широкому колі прямих і супутніх наукових проблем актуальними є потреба в узагальненні відомих та формуванні нових положень про сутність ландшафтного різноманіття та різні аспекти його значення. Схарактеризовано специфічні риси прояву ландшафтного різноманіття та різноманіття ландшафтної структури гірничопромислових ландшафтів Криворіжжя. Крім, того увагу акцентовано на сучасні проблеми дослідження ландшафтного різноманіття у гірничопромислових ландшафтів Криворіжжя. Досліджено яке місце займає ландшафтне різноманіття в процесі викладання географії в школі. Також виокремлено теми в календарно-тематичному плануванні та в класах, де доцільніше викладати ландшафтне різноманіття. Визначено можливості подальшого використання